

مبانی جزایی تروریسم دریایی

معصومه رحمانی نژاد

چکیده

عموما تروریسم به اعمال خشونت باری اطلاق میگردد که غیرنظامیان را با مقاصد سیاسی یا ایدئولوژیک هدف قرار می دهند. در این مطالعه با استفاده از روش تحقیقی توصیفی و با گردآوری منابع کتابخانه ای با استفاده از کلیدواژه های، حقوق جزا، تروریسم، تروریسم دریایی، و... در پایگاه های علمی، ایران داک، سیویلیکا، گوگل اسکولار، پرتال جامع علوم انسانی، پایگاه علمی جهاد دانشگاهی و... به بررسی مبانی جزایی تروریسم دریایی پرداخته شد. طبق نتایج تروریسم دریایی نه تنها جرم شناخته شده بلکه دولت ها متناسب با قوانین داخلی خود، آن را کنترل می نمایند.

کلیدواژه ها: تروریسم، تروریسم دریایی، مبانی جزایی، دولت

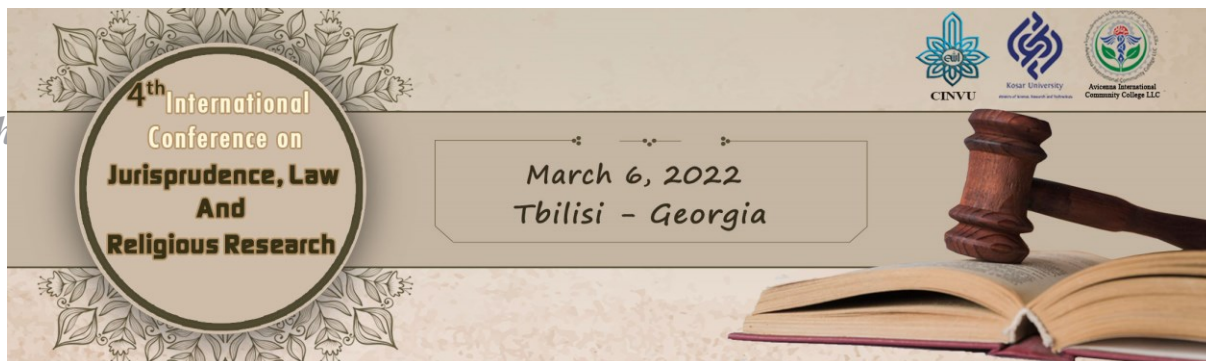
مقدمه

تروریسم اغلب متضمن به بزه دیدگانی بوده که در ایجاد شرایطی که به طور آشکار محرک یا توجیه کننده خشونت تروریستی بوده است هیچ گونه نقش یا مسئولیتی نداشته اند (Curavic 2010, 406). امروزه پدیده تروریسم به یکی از مهم ترین دغدغه های امنیتی ملت ها و دولت ها در سراسر جهان تبدیل شده است. رواج پدیده تروریسم منحصر به منطقه و یا دولت های خاصی نیست، بلکه از کشورهای کوچک، کمتر توسعه یافته تا بزرگترین قدرت های دنیا به نحوی با این معضل امنیتی مواجه هستند (افتخاری و شبستانی، ۱۳۹۰: ۵). بدون شک یکی از معضلات جهانی کنونی پدیده تروریسم است که حیات انسان ها را تهدید می کند، روابط دوستانه میان کشورها را در معرض خطر قرار می دهد، امنیت دولت ها را مخدوش می کند و یکی از موانع جدی و اساسی برای دستیابی بشر به صلح و امنیت است و از طرفی، اگر چه تروریسم به طور گسترده به عنوان یک رویکرد عملی مورد استفاده گروه های مختلف قرار می گیرد اما نباید آن را یک پدیده مجرم و غیروابسته به سایر علل و عوامل دانست (افتخاری و شبستانی، ۱۳۹۰: ۶). حوادث ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۱ را باید به نوعی نقطه اوج اقدامات تروریستی در جهان به شمار آورد. وقوع این حادثه صفحه جدیدی را در مبارزه با تروریسم در سطح بین المللی گشود و موجبات اتخاذ اقدامات و تدابیر شدید و سخت گیرانه ای را علیه تروریسم فراهم ساخت. پس از این حادثه در حوزه حقوق دریاها نیز دولت ها و نهادهای بین المللی ناچار به تجدیدنظر درباره تهدید تروریسم دریایی شدند. آنها به این نتیجه رسیدند که اگر گروه های تروریستی قادر به استفاده از هواپیمای تجاری برای اهداف خود هستند، پس ممکن است توانایی سو استفاده از ناوگان دریایی را نیز داشته باشند (حکیم زاده و عبدالمهی، ۱۳۹۶: ۱۵۲). هدف از این مطالعه بررسی مبانی جزایی تروریسم دریایی می باشد.

مفاهیم و مبانی نظری

ترور و تروریسم

تروریسم از واژه های مبهم در عرصه بین المللی است که به علت پیچیدگی مفهوم و مصادیق آن با نوعی بحران معنا در تعریف و تهدید قلمرو آن مواجه هستیم. واژه تروریسم از جمله واژگانی است که افراد و سازمان های دولتی و غیردولتی به طور مکرر استفاده می کنند، اما هر کدام برداشت های خاص خود را از آن دارند که در بسیاری موارد متفاوت از برداشت دیگران است. به هر حال، تروریسم، از ریشه ترور، به معنای ترس، وحشت و هراس است. در دانشنامه سیاسی، به کارهای خشونت آمیز و غیرقانونی حکومت ها برای سرکوبی مخالفان خود و ترساندن آنها ترور میگویند و نیز کردار گروه های مبارزی که برای رسیدن به هدف های سیاسی خود دت به کارهای خشونت آمیز و هراس انگیز میزنند، ترور نامیده می شود در واقع ترور نوعی عمل غافلگیرانه و ناگهانی برای از پای در آوردن مخالف و دشمن است، اما تروریسم با جوهره سیاسی، اجتماعی و عمل فراتر از قتل غافلگیرانه تعریف می شود. در واقع در تروریسم، قتل یا وحشت افکنی لزوما

معطوف به مقتول یا جمعیت مورد تعدی نیست، بلکه در پی آن است تا با تعرض و تعدی به جمع یا هدفی کوچک، جمعیت و جامعه بزرگ را با هراس و انفعال مواجه کند و به اهداف خود دست یابد (افتخاری و شبستانی، ۱۳۹۰: ۱۱). با بررسی اسناد و مقررات بین المللی و قوانین داخلی می توان گفت که تروریسم دارای چهار عنصر مختلف است:

- تروریسم عملی سازمان یافته و از قبل طراحی شده است.
 - عملی است با اهداف و انگیزه های سیاسی و نه جنایی، یعنی هدف آن ایجاد تغییر در نظام سیاسی است نه کسب دستاوردهای مالی
 - چنین جرمی می تواند موضوعات نظامی و غیر نظامی را هدف قرار دهد.
 - اعمال تروریستی عمدتاً توسط نیروهای نظامی صورت نمیگیرد و گروه های غیر نظامیان مجریان اصلی این اقدامات می باشند (حکیم زاده و عبدلهی، ۱۳۹۶: ۱۵۴).
- می توان گفت که عموماً تروریسم به اعمال خشونت باری اطلاق میگردد که غیر نظامیان را با مقاصد سیاسی یا ایدئولوژیک هدف قرار می دهند (دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، ۱۳۹۱: ۶).

تروریسم دریایی

هرچند هیچ تعریفی از تروریسم دریایی در جامعه جهانی وجود ندارد اما تروریسم دریایی می تواند طیف گسترده ای حملات احتمالی را دربرگیرد از جمله:

- کشتی ربایی
- استفاده از کشتی به عنوان سلاح در مقابل دیگر کشتی ها و یا امکانات بندرگاه ها
- ورود تروریست ها به کشتی دولتی در قالب دریانورد
- استفاده از کشتی ها برای حمل سلاح های کشتار جمعی، در قالب کشتی های تجاری برای گروه های تروریستی (حکیم زاده و عبدلهی، ۱۳۹۶: ۱۵۲).

همچنین مطابق تعریف ارائه شده توسط شورای همکاریهای امنیتی آسیا-اقیانوسیه تروریسم دریایی عبارت است از:

- اقدامات و فعالیت های خشونت آمیز و غیرقانونی صورت گرفته در دریاها
- علیه کشتی، سکوهای ثابت در دریاها، بنادر و همچنین علیه مسافران و پرسنل یک کشتی
- علیه تسهیلات ساحلی، مناطق توریستی ساحلی، شهرهای بندری و بنادر

ارائه این تعریف را می توان تحول اساسی در زمینه امنیت دریاها به شمار آورد، چرا که وقوع بسیاری از اقدامات تروریستی در دریاها به جهت نبود تعریف مشخص و معین در قالب دزدی دریایی نمیگنجد و این امر مانع از تعقیب و مجازات عاملان اقدامات تروریستی میگردد (حکیم زاده و عبدلهی، ۱۳۹۶: ۱۵۲).

رویداد مهم تروریستی دریایی

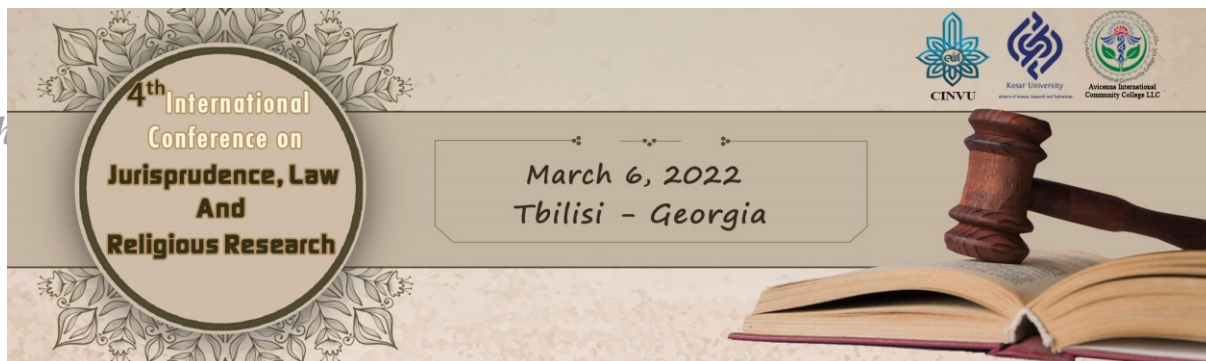
نخستین واقعه مهمی که توجه جامعه جهانی را به عدم کارایی تعریف دزدی دریایی در کنوانسیون ۱۹۵۸ ژنو جلب نمود، واقع تصرف کشتی پرتغالی سانتاماریا در سال ۱۹۶۱ م. بود. البته از آنجا که در آن زمان موضوع تروریسم دریایی به شکلی که بعداً عنوان شد، مطرح نبود، با وجود شباهت، از این واقعه تروستی، هیچ گاه به عنوان یک اقدام تروریستی یاد نشد (کوشا و شایگان، ۱۳۹۰: ۱۰۸).

- برخورد یک قایق انتخاری کوچک پر شده با مواد منفجره توسط القاعده در سال ۲۰۰۰ با ناو یو اس اس کول نیروی دریایی ایالات متحده در خلیج عدن یمن (Isikoff 2010: 3).
- حمله مشابه به یک تانکر نفتی فرانسوی موسوم به لیمبورگ در خلیج عدن در سال ۲۰۰۲ که گفته می شود توسط القاعده انجام پذیرفته است.
- حمله توسط گروه تروریستی ابوسیاف در مقابل کشتی سوپر فری ۱۴ با پرچم فیلیپین در سال ۲۰۰۴ (Power 2008: 4).

لازم به ذکر است که در میان کنوانسیون های جهانی مقابله با تروریسم، برتری با کنوانسیون هایی است که ماهیتا بخشی هستند و در کنوانسیون های منطقه ای برتری با مواردی است که جامع هستند (خبری و دربند، ۱۳۹۱: ۴).

پیشینه تحقیق

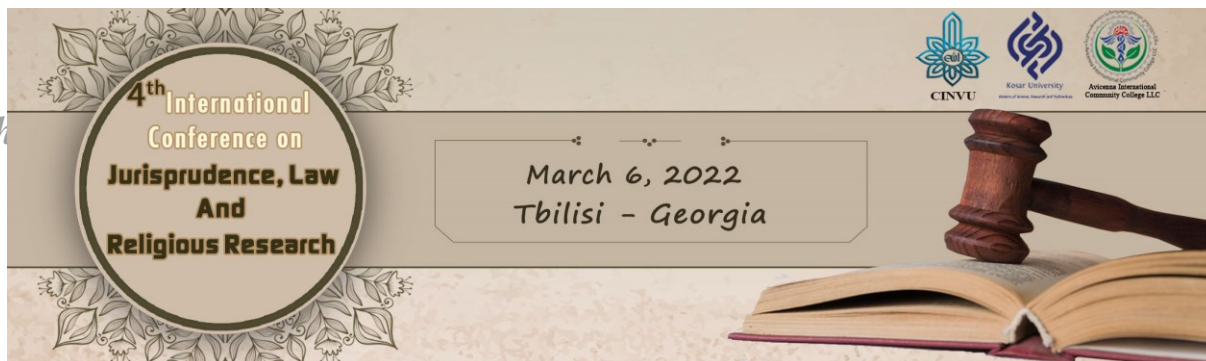
برخی از مطالعات صورت گرفته در خصوص موضوع مورد مطالعه به شرح ذیل می باشد: قلیزاده و همکاران در سال ۱۳۹۴ به بررسی الزامات حقوقی یکسان انگیزی دزدی دریایی با تروریسم پرداختند و اشاره داشتند که دزدی دریایی مدرن یکی از چالش هایی است که امنیت دریانوردی و تجارت بین المللی را بویژه در سواحل سومالی بهخطر انداخته است. جامعه ی بین المللی بویژه شورای امنیت به مبارزه با این پدیده برخاسته اند. باوجود اینکه شورای امنیتی قطعنامه ۱۸۵۱ هر چند بصورت استثنائی مجوز ورود به خاک سومالی را برای دستگیری دزدان دریایی صادر کرد، بیشتر کشورهای مبارزه کننده با دزدی دریایی از ورود به خاک سومالی خودداری کردند؛ چراکه به نظر می رسد برای مبارزه جدی تر با دزدی دریایی نیاز به یک قانون و رویه بین المللی وجود دارد که کشورها با اتکا به آن حتی در درون خاک سومالی نیز به تعقیب دزدان دریایی بپردازند. در این مقاله برای رفع کاستی ها و محدودیت های قوانین دزدیدریایی، آن را هم ردیف جرایم تروریستی فرض کرده ایم چرا که همانندی های بسیاری بین این دو جرم وجود دارد. از جمله این همانندی ها می توان به سازمان یافته بودن، فراملی بودن و رشد هر دوی آنها در مناطق بی قانون اشاره کرد. با این فرض استفاده از کنوانسیون ها و قوانین ضد تروریستی برای مقابله با دزدی دریایی باعث برطرف شدن بسیاری از محدودیت های قوانین دزدی دریایی موجود و مقابله موثرتر با این جرم بین المللی خواهد شد. سهرابی مهر و مصطفوی در سال ۱۳۹۶ به بررسی و تعریف مبانی نظری و گونه شناسی تروریسم پرداختند و اشاره داشتند که ترور جرمی است که در مواردی علیه بشریت محسوب می شود، وجدان بشریت را جریحه دار می کند، اخلاق به شدت آن رامحکوم می کند و صاحبان ادیان، حکیمان، مصلحان و حقوق دانان

بلکه هم وجدان های آزاد آن را اقدامی بی رحمانه میدانند. آن چه دارای اهمیت است، اتخاذ تدابیری حکیمانه برای مواجهه با این پدیده شوم است که حتی ممکن است صلح و امنیت بین المللی را به مخاطره اندازد. مهار تروریسم به سبب عدم شناخت دقیق ماهیت آن و عدم توفیق جامعه بین المللی از رایه تعریفی جامع و شفاف و مورد باور همگان، دشوار می نماید. مقامی و رستمی در سال ۱۳۹۹ به بررسی محاربه به راهزنی دریایی از منظر فقه شیعه و حقوق کیفری ایران پرداختند و اشاره داشتند که راهزنی دریایی یا دزدی دریایی که سابقه ای بسیار قدیمی و قدمتی به اندازه تاریخ تسلط بشر بر دریاها دارد، در سال های اخیر به دلایلی نظیر تغییر الگوی رفتاری راهزنان دریایی که اغلب به صورت گروگان گیری و در نهایت باج خواهی رواج پیدا کرده است، تهدیدی جدی برای مبادلات تجاری بین المللی محسوب می شود. این جرم که از نخستین جرائم بین المللی موجد صلاحیت جهانی است، تا کنون به صورت مجزا و در قالب قانونی خاص با «توصیف» به عنوان «راهزنی دریایی» از سوی قانونگذار کشورمان، مورد جرم انگاری قرار نگرفته است. پژوهش توصیفی - تحلیلی حاضر نشان می دهد به دلیل این نقیصه و از آنجا که اعمال و اقداماتی که از سوی راهزنان دریایی سر می زند، در بسیاری از موارد تشابهات فراوانی با عنوان محاربه در قانون مجازات اسلامی ایران دارد، می توان رفتارها و اقدامات آنها را که غالباً موجب سلب امنیت دریاها می شود، مصداقی از محاربه دانست و در مواردی که مرتکبان توسط نیروهای ایرانی در آب های آزاد دستگیر می شوند، آنها را با همین عنوان مورد محاکمه و مجازات قرار داد. علی اکبری و همکاران در سال ۱۳۹۴ به بررسی جرم تروریسم از منظر حقوق بین المللی پرداختند و اشاره داشتند که یکی از مسائل مهم و حساس جامعه بین المللی در عصر امروز، پدیده تروریسم و آثار آن در تحولات روابط بین الملل است چرا که تروریسم از تهدیدی ملی به یک تهدید بین المللی و جهانی مبدل گشته است. ماهیت جهانی این مسأله، جامعه بین المللی را وادار به انجام اقداماتی برای مقابله با تروریسم نموده است. گرچه اقدامات مختلفی اعم از یک جانبه و دوجانبه و یا منطقه ای برای کنترل تروریسم صورت گرفته، اما اقدامات همه جانبه و مشارکت همه ی دولت ها در جهت مبارزه با پدیده تروریسم امری اجتناب ناپذیر است و مناسب ترین مکان به منظور حل نمودن این مشکل جهانی سازمان ملل متحد است. در راستای مبارزه با پدیده تروریسم جامعه بین المللی با آگاهی از خطرهای ناشی از تروریسم، اقدامات متعددی را در مقابله با این پدیده انجام داده است. نتیجه ی این اقدامات، تصویب قطعنامه ها و معاهدات ضد تروریسم در مورد ابعاد مختلف پدیده ی تروریسم بوده است. گرچه جامعه جهانی در دستیابی به یک تعریف مورد قبول از تروریسم توفیقی نداشته، اما کنوانسیون های ضد تروریسم مصوب سازمانهای بین المللی، اعمال تروریستی مختلف را تعریف و از آنها به عنوان جرایم بین المللی یاد میکنند. روش تحقیق حاضر به صورت توصیفی - اسنادی میباشد. شرقی در سال ۱۳۹۴ به بررسی تروریسم دریایی امنیت دریا و مسئولیت دولت ها پرداختند و اشاره داشتند که تروریسم از مهمترین گزاره های اخلاص کننده امنیت در حال حاضر می باشد. تروریسم در خشکی به اشکال مختلف بروز می کند اما در دریا محدودیت هایی وجود دارد. تروریسم در دریا زمانی اهمیت پیدا می کند که بدانیم ۸۰ درصد تجارت جهان از طریق دریا صورت می پذیرد. بنابراین امنیت دریا پیوند مستحکمی با اقتصاد

جهانی و عبور و مرور جهانی دارد. تروریسم دریایی در کنار دزدی دریایی از مهمترین عوامل امنیت زدا در دریا می باشند. این مقاله با عنایت به موارد فوق در پی پاسخگویی به این سوال است که: تروریسم دریایی چه تاثیری بر امنیت جهانی و دریاها می گذارد و مسئولیت دولت ها در این زمینه چیست؟ پاسخ موقت به این سوال این است که، تروریسم دریایی در کنار دزدی دریایی از مهمترین عوامل تهدیدزا در دریا می باشند که امنیت جهانی را به خطر انداخته اند. مسئولیت گسسته دولت ها در مبارزه با تروریسم دریایی و عدم اجماع در تعریف آن، موارد تهدیدزا در دریاها را افزایش داده است. در این مقاله تمرکز بر روی تروریسم و دزدی دریایی است. ایده مقاله حاضر این است که سه راهکار حقوقی، سیاسی و عملیاتی همه جانبه (یا دست کم چندجانبه) می توانند تکمیل کننده یکدیگر باشند و راه را برای همکاری های بین المللی برای مبارزه با تروریسم دریایی هموار نمایند. معصوم پور در سال ۱۳۹۲ به بررسی تروریسم و دزدی دریایی از نگاه امنیت دریایی پرداخت و اشاره داشت که امروزه دزدی دریایی که گمان م یرفت پدید های نسبتاً نادر تلقی می شود و به تاریخ پیوسته، حیاتی دوباره آغاز کرده است. این به آن معنا نیست که دزدان دریایی بعد از وقفه ای طولانی مجدداً آبهای بی نالمللی را جولانگه خود ساخت هاند. واقعیت آن است که دزدی دریایی به طور کامل از صحنه بین المللی محو نشده بود اما گستره عملیات دزدی دریایی، اهمیت سیاسی، اقتصادی و باج خواهی بی سابقه آنها حساسیت های بین المللی را در سطح جهان دامن زد. حقوق بین الملل ضمن به رسمیت شناختن حقوق دولتهای ساحلی و غیرساحلی در دریاها و اقیانوس ها، نمی تواند از عواملی که آزادی کشتی راندر دریای آزاد را به مخاطره م یافکنند غافل بماند. هماهنگی یفنی در مورد خطوط مواصلاتی، ساماندهی ارتباطات رادیویی میان کشت یها در دریای آزاد و کمک به کشت یهایی که دچار سانحه شده اند فقط بخشی از اقداماتی است که م ی تواند مسیره های دریایی را به راههایی امن مبدل سازد. در این مقاله به بررسی تحلیلی تروریسم دریایی و تاثیرات آن در امنیت دریانوردی خواهیم پرداخت و با روش ها و خصوصیات که مرتبط با دزداندریایی است، آشنا خواهیم شد. همچنین از تدابیر اصلی، راهها و روش هایی که مورد استفاده تروریسم دریایی است، مطلع خواهیم گشت و لازماست که با شفاف سازی آموزش مناسبی برای دریانوردان واقع گردد. کوشا و شایگان در سال ۱۳۹۰ به بررسی نگرشی بر دزدی دریایی و تروریسم دریایی در معاهدات بین المللی پرداختند و اشاره داشتند که برخی دیگر از انواع جدیدتر جرایم بین المللی دریایی در دوران اخیر نیز مورد توجه جامعه جهانی قرار گرفته اند. در میان انواع مختلف جرایم مذکور با توجه به درجه اهمیت آن ها و این که روند مقابله جهانی با آن ها به انعقاد معاهدات بین المللی منجر شده باشد، در تحقیق پیش رو دو مورد از جرایم مهم، یعنی دزدی دریایی و سرقت مسلحانه علیه کشتی ها به همراه تروریسم دریایی مورد توجه قرار بر خلاف دزدی دریایی و تجارت برده که به عنوان اولین مصادیق جنایات بین المللی محسوب گردیده و اعمال صلاحیت جهانی در ارتباط با تعقیب و مجازات مرتکبین آن ها از گذشته تا کنون فراهم بوده است؛ گرفته است. گسترش معاهدات در جهت مقابله با جرایم فوق به ویژه در مناطق ورای اعمال صلاحیت دولت ها، محور عمده مباحث مطروحه در این تحقیق می باشد. در این راستا، کنوانسیون های چهارگانه ژنو (۱۹۵۸) و حقوق دریاها (۱۹۸۲)،

کنوانسیون ۱۹۸۸ رم و پروتکل ضمیمه مربوط به امنیت دریانوردی، به همراه سایر اسناد بین المللی، منطقه ای و دوجانبه مربوطه که همگی به مبارزه با جرایم بین المللی دریایی اختصاص دارند، در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است.

روش کار

در این مطالعه با استفاده از روش تحقیقی توصیفی و با گردآوری منابع کتابخانه ای با استفاده از کلیدواژه های، حقوق جزا، تروریسم، تروریسم دریایی، و... در پایگاه های علمی، ایران داک، سیویلیکا، گوگل اسکولار، پرتال جامع علوم انسانی، پایگاه علمی جهاد دانشگاهی و... به بررسی مبانی جزایی تروریسم دریایی پرداخته شد و نتایج به شرح ذیل گردآوری گردید:

یافته ها

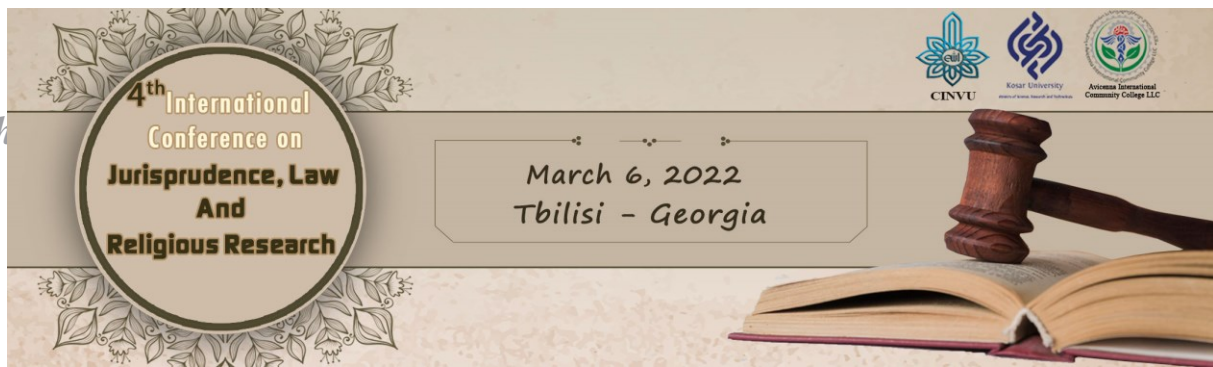
رژیم حقوقی حاکم بر حوزه قضایی دولت در مسئله فعالیت های دریایی در قالب کنوانسیون حقوق دریاهای سازمان ملل متحد ۱۹۸۲ و همچنین حقوق بین الملل عرفی تنظیم شده است به طور کلی این اصول و قواعد را می توان در دو مورد خلاصه کرد:

- تنها دولت های ساحلی به شرط داشتن حاکمیت در منطقه، صلاحیت اجرای قوانین قضایی را دارند
- کشتی ها در دریای آزاد، به غیر از برخی استثنائات تحت صلاحیت قضایی دولت صاحب پرچم کشتی قرار دارند (حکیم زاده و عبدالمهی، ۱۳۹۶: ۱۵۳).

پس از حادثه ۱۱ سپتامبر این نگرانی به وجود آمد که قواعد عرفی حاکم بر حوزه قضایی فعالیت های دریایی به طور بالقوه مانع اقدامات پیشگیرانه از فعالیت های تروریسم دریایی می شود در مناطق دریایی خارج از قلمرو حاکمیت دولت ها، کشتی های دولتی نمی توانند در مورد یک کشتی که برای ارتکاب عمل تروریستی آماده می شود و مداخله کرده و یا آن را توقیف (همان).

جرم انگاری تروریسم دریایی در کنوانسیون های بین المللی

جرم انگاری فعالیت های تروریستی یکی از اقدامات اساسی و مهم در راه پیشگیری و مبارزه با این پدیده است. توسعه ابعاد و گستره اقدامات تروریستی و صدمات جانی و مالی ناشی از تروریسم باعث شده است که بسیاری از کشورها برای مقابله با آن قوانین و مقررات خاصی را در جهت مجازات عاملان آن به تصویب برسانند. در این راه نباید از سهم معاهدات بین المللی در توسعه مزبور غافل شد. در حقیقت معاهدات و به عبارتی حقوق قراردادی یکی از راه های جرم انگاری پاره ای از اقدامات در عرصه بین المللی است که مطابق حقوق عرفی جرم انگاری نگردیده اند. در این راستا باید تاکید کرد که هرچند در طول دهه ۸۰ میلادی اقدامات متعدد تروریستی در دریاهای و علیه امنیت دریانوردی صورت گرفته بود اما کنوانسیون های ۱۹۵۸ و ۱۹۸۲ حقوق دریاهای در هیچ یک از مواد خود اشاره مستقیم و صریحی به تروریسم و اقدامات تروریستی در دریاهای نداشته و بیشتر به دزدی دریایی توجه داشته اند. در این میان پاره ای از دانشمندان نیز سعی در یکسان

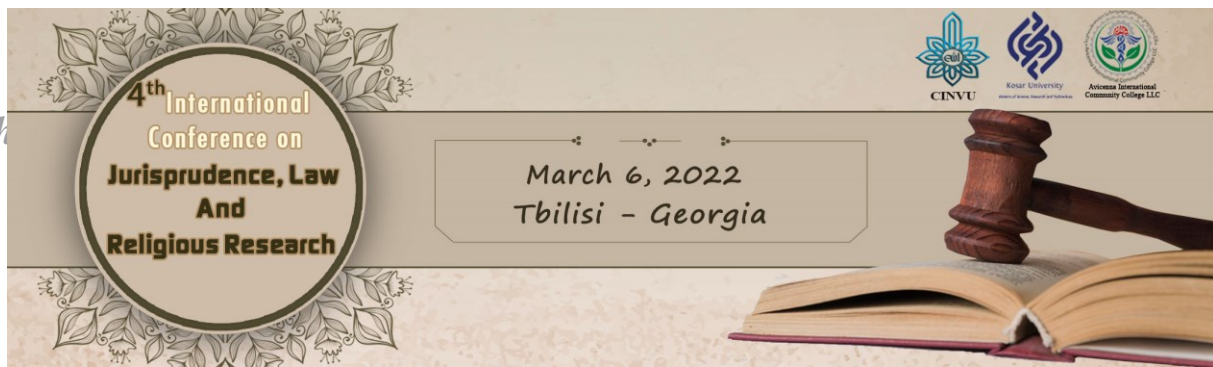

انگاشتن دزدی دریایی و اقدامات تروریستی در دریای آزاد داشته اند، اما با این حال مفاد ماده ۱۰۱ کنوانسیون ۱۹۸۲ و ماده ۱۵ کنوانسیون ۱۹۵۸ گویای تفاوت های عمده میان دزدی دریایی و اقدامات تروریستی می باشد که سبب میگردد نتوان با استناد به مواد مذکور به مقابله و مجازات این اقدامات غیرقانونی پرداخت. اما همه با تفاوت های موجود، می توان نقش کنوانسیون های حقوق دریایا را در خصوص جرم انگاری اقدامات تروریستی در دریای آزاد بی تاثیر قلمداد نمود. بر اساس مواد ۸۷ تا ۸۸ کنوانسیون ۱۹۸۲ دریای آزاد محیطی است که متعلق به تمام دولت ها بوده و هیچ گونه ادعای مالکیت، حتی بر بخشی از آن پذیرفته نیست و مهم تر از همه، دریای آزاد باید در جهت مقاصد و اهداف صلح آمیز مورد استفاده قرار گیرد. بر طبق این حکم کلی هر گونه عمل و اقدام غیرقانونی و خشونت بار علیه امنیت دریانوردی اعم از دزدی دریایی یا اقدام تروریستی از منظر این کنوانسیون ممنوع می باشد (حکیم زاده و عبدالمهی، ۱۳۹۶: ۱۵۸).

بررسی جرایم مندرج در کنوانسیون

در تشریح اقدامات مختلفی که ممکن است جرم های مورد نظر کنوانسیون را شکل دهند معاهده مذکور مطابق ماده ۳ از شیوه احصایی بهره برده است. بر اساس ماده ۳: هر شخصی که به طور غیرقانونی و از روی عمد مرتکب یکی از اقدامات ذیل گردد مجرم تلقی خواهد شد:

- تصرف یا اعمال کنترل بر کشتی از طریق توسل یا تهدید به قوه قهریه یا از طریق هر گونه اقدام رعب انگیز
- اقدام به عمل خشونت آمیز علیه هر شخص حاضر در کشتی، مشروط بر آنکه این عمل، احتمال به مخاطره افکندن دریانوردی ایمن آن کشتی را به همراه داشته باشد.
- منهدم نمودن کشتی یا باعث ورود خسارت به کشتی یا کالای آن شدن در صورتی که احتمال به مخاطره افکندن دریانوردی ایمن آن کشتی را به همراه داشته باشد.
- تعبیه نمودن یا فراهم نمودن زمینه تعبیه هر وسیله یا ماده ای در کشتی، به هر طریق، که احتمال انهدام آن کشتی را به همراه داشته باشد یا باعث ورود خسارت شدن به آن کشتی یا کالای آن، که دریانوردی ایمن کشتی را به مخاطره افکند یا احتمال به مخاطره افتادن آن را به همراه داشته باشد.
- منهدم نمودن یا وارد آوردن خسارت جدی نسبت به تسهیلات دریانوردی یا اخلال جدی در عملکرد آنها در صورتی که چنین عملی احتمال به مخاطره افکندن دریانوردی ایمن کشتی را به همراه داشته باشد.
- ارسال اطلاعاتی که شخص ارسال کننده از نادرست بودن آنها آگاهست و در نتیجه امنیت دریانوردی کشتی را به مخاطره افکند.
- معدوم نمودن یا قتل افراد، در رابطه با ارتکاب یا شروع به ارتکاب هر یک از جرائم مذکور در بندهای ۱ تا ۳ (کوشا و شایگان، ۱۳۹۰: ۱۱۴).

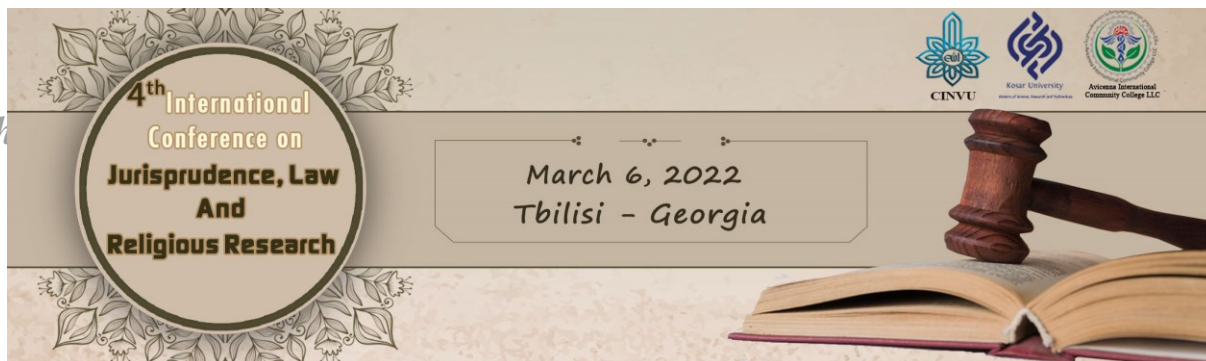

اقدامات دولت ایران در مبارزه با تروریسم دریایی

اقدام حائز اهمیت دولت ایران در زمینه مبارزه با تروریسم مربوط به تصویب قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم مصوب ۱۳ بهمن سال ۱۳۹۴ است که قانونگذار به ارائه تعریف و مصادیق تروریسم و تروریسم دریایی پرداخته است. بند ۶ و ۷ از قسمت پ ماده یک اعلام می دارد ارتکاب اعمال زیر صرف نظر از انگیزه مرتکب و نتیجه حاصله تامین مالی تروریسم بوده و جرم محسوب می شود: دزدی دریایی، تصرف غیرقانونی کشتی و یا اعمال کنترل غیرقانونی بر آن و یا به خطر انداختن ایمنی کشتیرانی از طریق ارائه آگاهانه اطلاعات نادرست یا تخریب و وارد کردن آسیب شدید به کشتی، محموله و خدمه یا مسافرن آن. تصرف یا کنترل غیرقانونی سکوها یا تاسیسات مستقر در مناطق دریایی، ارتکاب اعمال خشونت بار علیه افراد حاضر در آنها و هر گونه اقدام برای تخریب یا صدمه به این سکوها یا تاسیسات به قصد ایجاد خطر برای ایمنی این مناطق. به لحاظ حقوقی تعهدات ناشی از کنوانسیون های موجود در زمینه مبارزه با تروریسم که دولت ایران به آنها پیوسته و در مجلس به تصویب رسانده جز حقوق داخلی بوده و در نتیجه الزام آور هستند (حکیم زاده و عبدالهی، ۱۳۹۶: ۱۵۹).

کنوانسیون جلوگیری از اعمال غیرقانونی علیه ایمنی دریانوردی ۱۹۸۸

کنوانسیون ۱۹۸۸ اولین معاهده بین المللی در مبارزه با تروریسم دریایی است که با جرم انگاری اعمال غیرقانونی و تروریستی در دریا توانست گام نخست را در راه مقابله با این اقدامات خشونت بار بردارد. کنوانسیون دولت های عضو را ملزم می سازد علاوه بر جرم انگاری اعمال مذکور در قوانین داخلی خویش کیفرهای مناسب با جرایم مذکور در ماده ۳ را تعیین نمایند. ماده ۵ دولت ها متعهد میگردند تا با تمام امکانات خود را در راه مبارزه با پیشگیری از اعمال تروریستی در دریا با سایر کشورها همکاری داشته باشند. همکاری های بین المللی باید طیف وسیعی از اقدامات را در بر داشته باشد و اولین رکن چنین همکاری، جمع آوری و تبادل اطلاعات میان اعضای کنوانسیون است. ماده ۱۳ هر دولت عضو باید اقداماتی را جهت جلوگیری از ارتکاب جرایم مذکور در قلمرو خود اتخاذ نماید. با ارتکاب هر گونه اعمال غیرقانونی و تروریستی اعضای کنوانسیون باید صلاحیت خود را احراز نموده و سپس دولت صالح باید مجرم را بازداشت و به طور فوری تحقیقات اولیه را آغاز نماید. دولتها همچنین می توانند از دولت صاحب صلاحیت بخواهند که مجرم را یا محاکمه نماید یا مسترد دارد. بند ۴ ماده ۶ از دیگر جلوه های همکاری دولت ها بر اساس این کنوانسیون همکاری و کمک دولت ها در انجام روند رسیدگی کیفری به این جرم است که می توانند در صورت درخواست اعضا به این امر مبادرت ورزند. کیفردهی، از اقدامات شایان توجه کنوانسیون ۱۹۸۸ در مبارزه با اقدامات تروریستی در دریاها می باشد اما واگذاری چنین رسیدگی های کیفری و اعمال مجازات در خصوص تروریست ها به عنوان ناقضان صلح و امنیت بین المللی بر عهده دولت ها به نظر می رسد نتایج چندان مطلوبی در پی نداشته باشد (حکیم زاده و عبدالهی، ۱۳۹۶: ۱۶۰).

ماهیت جرم تروریسم دریایی و صلاحیت دولت در مبارزه با آن

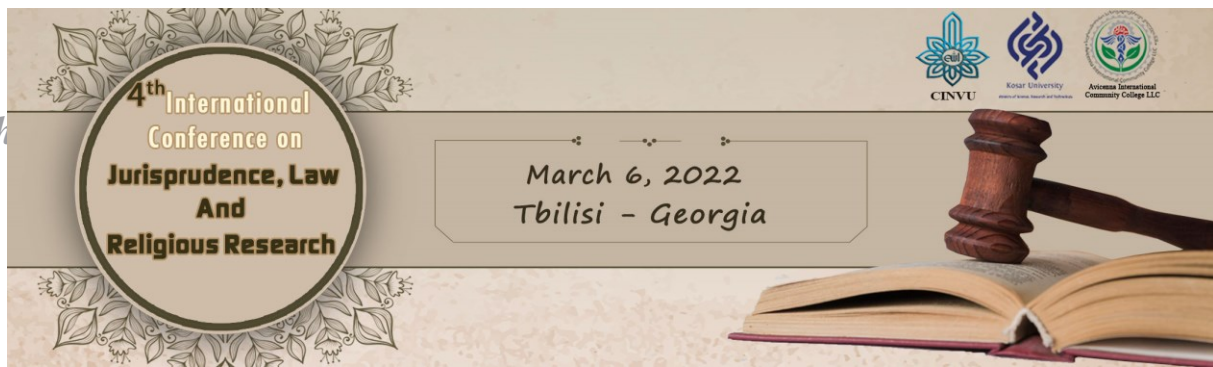
به طور کلی اعمال مجرمانه بین المللی به دو دسته تقسیم می شوند:

جنایات بین المللی و جرایم دارای اهمیت بین المللی

جنایات بین المللی، نقض شدید تعهدات بین المللی است که رعایت آنها برای صیانت از منافع بنیادین جامعه بین المللی اهمیت اساسی داشته باشد و جامعه بین المللی در کل خود آن را به عنوان جنایات شناسایی کرده باشد. جرایم دارای اهمیت بین المللی اصولاً جرایمی هستند که توسط کنوانسیون ها مطرح شده و از دولت ها می خواهند چنین جرایمی را در حقوق داخلی خود جرم انگاری و لحاظ نمایند. چنین جرایمی معمولاً به عنوان جرایم معاهداتی شناخته می شوند. تروریسم و به تبع آن تروریسم دریایی در چارچوب جرایم دارای اهمیت بین المللی توصیف گردید هاست دولت ها روند بسیار کندی را برای تصویب کنوانسیون های مربوط به امنیت دریایی به ویژه پروتکل ۲۰۰۵ کنوانسیون جلوگیری از اعمال غیرقانونی علیه امنیت دریانوردی طی کرده اند. به طوری که در ۳۱ اکتبر سال ۲۰۱۰ فقط ۱۷ دولت به عضویت کنوانسیون جلوگیری از اعمال غیرقانونی علیه ایمنی دریانوردی ۲۰۰۵ درآمده بودند که در میان این اعضا هیچ یک از قدرت های بزرگ دریایی حضور نداشتند که این خود یکی از ضعف های کنوانسیون به شمار می رفت (حکیم زاده و عبدالهی، ۱۳۹۶: ۱۶۷).

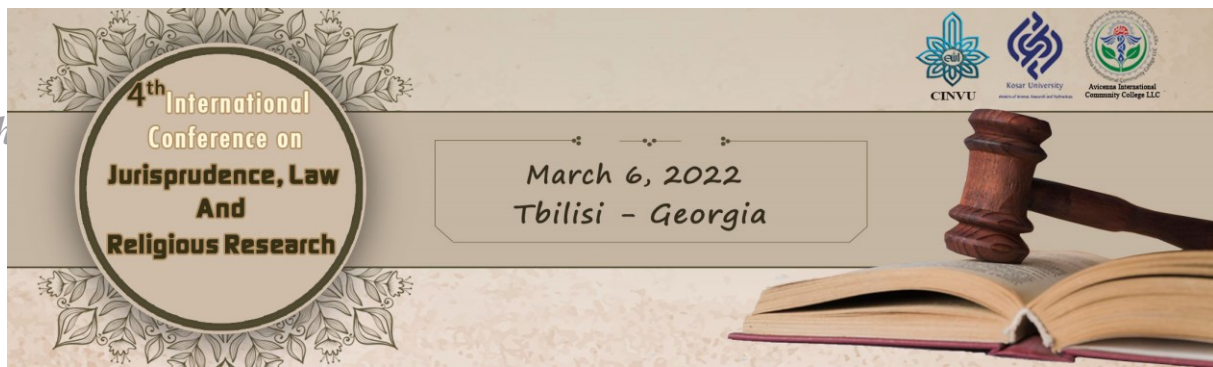
مبارزه با تروریسم دریایی

کنوانسیون های ضد تروریسم، صلاحیت اجرایی این دادگاه ها علیه کشتی ها برای مثال، و یا دستگیری کشتی های مظنون به درگیر شدن در اعمال تروریسم دریایی رسیدگی نمی کنند و تنها نیاز به کشورهای عضو به اعمال صلاحیت تجویزی است. کشورهای عضو موظف به ایجاد صلاحیت این ادگاه بیش از جرائم تعریف شده است، مجرم حاضر در خاک خود بازداشت و یا آنها را استرداد و یا ارائه پرونده به مقامات صالح و شایسته برای پیگیری قانونی است. بر این اساس این کنوانسیون مطابق با اصول حاکم بر صلاحیت این دادگاه ها بیش از فعالیت های دریایی است (شرقی، ۱۳۹۴: ۱۵۲).

بحث و نتیجه گیری

طبق نتایج به دست آمده می توان چنین گفت که در کل مساله تروریسم تهدیدی جدی و مهم علیه صلح و امنیت بین المللی می باشد. تروریسم دریایی نیز به عنوان شاخه ای از آن دارای اهمیت جدی می باشد، کنوانسیون های بین المللی تدابیری را در خصوص مبارزه با این نوع تروریسم اندیشیده اند، لذا علاوه بر جرم انگاری بودن تروریسم دریایی، جزا و مجازاتی برای آن در نظر گرفته شده است که دولت متناسب با قوانین داخلی خویش کیفرهای مناسب با جرایم مذکور در ماده ۳ را تعیین نمایند و در ماده ۵ دولت ها متعهد میگردند تا با تمام امکانات خود را در راه مبارزه با پیشگیری از اعمال تروریستی در دریا با سایر کشورها همکاری داشته باشند.

منابع و مأخذ

افتخاری، اصغر، شبستانی، علی، ۱۳۹۰، راهبرد جمهوری ایران در مقابله با تروریسم، فصلنامه آفاق امنیت، سال چهارم، شماره دوازده، ص ۵-۱۹۵.

حکیم زاده خویی، پیمان، عبدلهی، محسن، ۱۳۹۶، اقدامات بین المللی در پیشگیری و مقابله کیفری با تروریسم دریایی، مجله پژوهش های حقوق جزا و جرم شناسی، شماره ۱۰، ص ۱۵۲-۱۸۹.

خیبری، کابک، دربندی، مارال، ۱۳۹۱، حقوق بین المللی و مسئله تروریسم، فصلنامه علمی و پژوهشی علوم سیاسی و روابط بین الملل، ص ۱۵۲-۱۷۸.

دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، ۱۳۹۱، حقوق بشر، تروریسم، مقابله با تروریسم، گزاره برگ شماره ۳۲.

سهرابی مهر، نسیم و مصطفوی، سیدعباس، ۱۳۹۶، تعریف و بررسی مبانی نظری و گونه شناسی تروریسم، کنفرانس ملی پژوهش های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی، کازرون

شرقی، آرش، ۱۳۹۴، تروریسم دریایی: امنیت دریا و مسئولیت دولت ها، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، دوره ۱۱، شماره ۳۱.

علی اکبری، رستم و نیازی، یوسف و ملکیان، حسنا و توسلی، سید مهرداد، ۱۳۹۴، بررسی جرم تروریسم از منظر حقوق بین المللی، دومین کنفرانس بین المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی

قلیزاده، بهروز و قاسمی دارافشانی، زهرا و قلیزاده پهنوار، قاسم، ۱۳۹۴، الزامات حقوقی یکسان انگاری دزدی دریایی با تروریسم، کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم رفتاری و اجتماعی

کوشا، جعفر، شایگان، فرهاد، ۱۳۹۰، نگرشی بر تروریسم دریایی در معاهدات بین المللی، فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی کیفری، دوره ۷، شماره ۱.

معصوم پور، میثم، ۱۳۹۲، تروریسم و دزدی دریایی از نگاه امنیت دریایی، پانزدهمین همایش صنایع دریایی، جزیره کیش مقامی، امیر و رستمی، جواد، ۱۳۹۹، تسری «محرابه» به «راهزنی دریایی» از منظر فقه شیعه و حقوق کیفری ایران.

Curavic, Danica, "Compensating Victims of Terrorism or Frustrating Cultural Diplomacy?", Cornell International Law Journal, vol. 43, 2010, pp. 405- 407.

Isikoff, Michael (2010), "10 Years Later, Still no Trial for Accused USS Cole Attack Mastermind," 10 December 2010, MSNBC available at: http://www.msnbc.msn.com/id/39634317/ns/us_news-security/

Power, Jason, (2008), "Maritime Terrorism: A New Challenge for National and International Security", *Barry Law Review*, No. 10.